GÖZ UCUYLA AVRUPA

YUSUF ZİYA ORTAÇ

Hazırlayan
Şaban Özdemir

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

/ otukennesriyat

YAYIN NU: 2396
EDEBÎ ESERLER: 1199

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-8838-02-2

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Baskı: Yeni Matbaa, 1958.
Ötüken Neşriyat'ta **1. BASIM**

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
Koşuyolu Mah. Mahmut Yesari Cad. Nu: 76 • 34718 Kadıköy-İstanbul
Tel: (0216) 546 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Düzelti: Emine Hızır Yıldırım

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Baskı: Pelikan Basım Matbaa ve Ambalaj Sanayi Tic Ltd Şti
Kayabaşı Mah. Ulubatlı Hasan Cad. Nu: 2H, İç Kapı Nu: 19
Başakşehir-İstanbul
Tel: (0212) 613 79 55
Sertifika Nu: 40619

İstanbul - 2026

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Yusuf Ziya Ortaç: Yusuf Ziya Ortaç 1895'te İstanbul Beylerbeyi'nde dünyaya geldi. Babası Mühendis Süleyman Sami Bey'dir. İlk şiiri 1914'te *Kehkeşan* dergisinde neşredilen Ortaç, ilerleyen yıllarda "Hecenin Beş Şairi" olarak adlandırılan grubunun önde gelen isimlerinden biri olacaktır. Bu grubun önde gelen diğer üyelerinden Orhon Seyfi Orhon'la Türk yayıncılık tarihinin en uzun soluklu yayınlarından *Akbaba*'yı çıkardı. Kendine has üslubuyla Türk edebiyatının en önemli mizah yazarlarından biri olarak öne çıkan Yusuf Ziya Ortaç, 11 Mart 1967 tarihinde vefat etti. Cemal Hüsnü Talay'ın "Türkçenin bir Himalayası" olarak tasvir ettiği Yusuf Ziya Ortaç Zincirlikuyu'daki ebedi istirahatgâhına defnedildi.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 9
BU KİTAP 11
UÇAKTA... 13
DANKEŞÖN 15
DÜSSELDORF 17
CADDE 19
OTEL 21
REKLAM 25
LOKANTA 27
BİR VATANDAŞ 29
OKUMAK VE YAŞAMAK 31
KÜÇÜK ŞEYLER 33
ROMA 35
VİA VENETO 37
TURİST 39
AŞK 41
DOKTOR 43
DUVAR İLANLARI 45
SU, ÇİÇEK, ŞARKI 47
AŞK ÇEŞMESİ 49
İTALYA'DA BİR TÜRK 51
ERKEK KADIN! 53
MERHAMET! 55
DUÇE! 57
ARRİVEDERCİ ROMA 59
ATİNA'DA YILBAŞI 61
TAVERNA 63
KUYRUK 65
DOSTLUK 67
DÖNÜŞ 69

SUNUŞ

Yusuf Ziya Ortaç'ın bu küçük kitaba yazdığı önsöz mahiyetindeki kısa yazı bir hakikati de bize verir. Yusuf Ziya bir seyyaha nazaran az gezmiş, gezdiği yerleri de kısa anlatmıştır. Az görmüş ama gezdiği yerleri çokça duymuştur. Göz ucu ile değil aslında göz kesilerek gezmiştir Avrupa'yı. II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'yı gezerken hep mukayeseli bir tavır takınır. Gezdiği yerlerdeki güzelliklerin yanında ona garip gelen olayları, durumları da anlatır. Bir "flaneur" merakıyla gezer Avrupa'yı. Almanya, İtalya ve Yunanistan izlenimlerini meraklı bir edebiyatçı hassasiyetiyle kaleme almıştır.

Göz Ucuyla Avrupa, dönemindeki gezi kitapları gibi salt Batı hayranlığı üzerine bina edilmemiştir ama dönemin doğası gereği birçok alanda ileri gitmiş Batı medeniyetinin de olumlu değerlendirmesi Yusuf Ziya tarafından yapılmıştır. Bu kitap her şeyden önce Yusuf Ziya'nın bence çok ihmal edilmiş, bu vakte kadar doğru düzgün değerlendirilmemiş olan üslupçuluğuna harika örneklerden biridir.

Bizim gezi edebiyatımız Batı'daki örnekleri kadar bereketli değilse de Evliya'dan Karçınzade'ye, Ahmet Haşim'den Peyami Safa'ya uzanan azımsanmayacak bir yekuna sahiptir. Bu yekunun içinde bir pırlanta *Göz Ucuyla Avrupa.*

Şaban Özdemir

BU KİTAP

Adından da belli. Hiçbir iddiası yok bu kitabın. Göz ucuyla ne görebildimse o kadar...

Avrupa'yı, seyahat edebiyatının büyük üstatları yıllarca ve ciltlerce yazmışlar. Bundan sonra da her yeni kalem onun yeni bir güzelliğini bulup yazacaktır.

Ben, gezdiğim yerleri az gördüm; çok duydum. Bu küçük kitapta belki o duygunun acı lezzeti vardır.

Yusuf Ziya Ortaç

UÇAKTA...

Apartman kapısından uçak kapısına kadar zarif insan Kutsi Begdeş'in misafiriydim. Türk Ekspres'in[1] gönderdiği bir Buick, imarın dev gücüyle açılmış yollardan bizi Yeşilköy Havaalanı'na getirdi. İyi bir haber verdiler: PAA vaktinde gelecekmiş. Işıklı bir mayıs mavisi içinde uçacağız.

Pasaport kontrolü, gümrük yoklaması, güler yüzlü birkaç dakikada geçti.

Kapıdan meydana çıktık. Pencereden dost eller sallanıyor. Arkamızdan, gözleri ıslak tebessümlerle bakanlara biz de iki damla yaşın buğusu içinde bakıyoruz.

Merdiveni çıktık, kuşun çelik kaburgası içine girdik, koltuklarımıza oturduk, kemerlerimizi bağladık. Pervaneler dönmeye başladı. Kulaklarımız uğultu dolu. Arsız arsız çikletlerimizi çiğniyoruz.

Uçakta, Karabük'ten Düsseldorf'a giden yedi Türk ustası var. Bir de yeşil yapraklı ağır ipeklere sarınmış, koyu esmer yüzünde sürmeli gözlerinin akı daha beyaz görünen, uzun boylu, siyah saçlı, çıplak ayaklı bir Hintli kız...

Bekliyoruz... Uçak yolcusu avutulmak ister. Saat üç... Üç buçuk. Hafif öğle yemeğinin iç ezintisi başladı. Beş dakika, on dakika daha... Nafile, SAS[2] uçaklarıyla yaptığım yolculuklarda alıştığım cömert ikramdan eser yok. Amerikalı hostes, yolculardan yiyeceği, içeceği değil, bedava tebessümü bile esirgiyor!

---

[1] Türk Ekspres: 1948 yılında kurumsal müşterilerin yurt içi ve yurt dışı seyahat ihtiyaçlarına profesyonel çözümler geliştirmek amacıyla kurulmuş bir şirket.

[2] Danimarka, Norveç ve İsveç gibi İskandinav ülkelerinin ortaklaşa kurduğu havayolu şirketi.

DANKEŞÖN

Yeşilköy'de bindiğimiz Amerikan uçağından, beş saatte "Türk"ü tanıtamadan çıktık. Ne beyaz dişli genç hostes, ne yardımcısı sarışın delikanlı bu kelimeyi bilmiyorlardı.

"Türk... Türkiye... Atatürk..."

Hayır... En sonunda imdadımıza çağırdığım Kore kahramanlarımız bile cehaletin bu korkunç inadını yenemediler!

Düsseldorf'ta gümrük kapısından girerken havada sevinçle kanatlanan iki genç el bizi karşıladı: Üç yıldır Bonn'da diş doktorluğu tahsil eden oğlum Ergin Ortaç'ın elleri...

Alman gümrüğünde, valizlerimize yalnız tebeşirin ucu değdi. Ne bavullarımızdakileri sordular ne ceplerimizdekileri… Yalnız pasaportlarımıza bir göz atan memur, nezaketle uzatarak bir de selam çaktı:

"Dankeşön!"

Evet, galiba Alman toprağına misafir geldiğimiz için o bize teşekkür etmişti.

Sonra günler geçtikçe öğrendim, Almanya'da en çok kullanılan kelime buymuş. Eşyanızı taşıyan hamal, tarifeden bir kuruş fazlasız hakkını alınca gülümsüyor:

"Dankeşön!"

Tramvayda, bir meteliği kendi cebine girmeyen biletçi, her para veren yolcuya aynı sözü tekrarlıyor:

"Dankeşön!"

Garson teşekkür ediyor, berber teşekkür ediyor hatta hiçbir şey almadan çıktığınız mağazanın, genç ve zarif tezgâhtarı teşekkür ediyor:

"Dankeşön!"

Hele bir akşam, şehrin en şık caddesi Königs-Allée'de[3]

[3] Königsallee, kısaca Kö, Almanya'nın Düsseldorf şehir merkezin-

DÜSSELDORF

Düsseldorf'un bir adı da Küçük Paris'tir. Önünde durulmadan geçilecek ve imrenmeden durulacak tek vitrin bulamazsınız. Alman sanayii, mürekkepli kalemden ipek dantele, buzdolabından Perlon[4] çoraba kadar camekânları zevkin, zekânın, bilginin güzellikleriyle doldurmuş. Yalnız bu kadar mı?.. Değil... Londra'nın en güzel erkek kumaşları orada, Paris'in en yeni kadın kokuları orada. Roma'nın en şık iskarpinleri yine orada!.. Biz, turfanda şeftaliyi, olgun kayısıyı, salkım salkım üzümü, bir buçuk ay evvel Düsseldorf manavlarında gördük.

Sakın, manav deyince aklınıza bizim patlak küfeli, hantal sepetli, yeşil sinekli manavlar gelmesin. Almanya'da manav dükkânı, zarif kadın eşyası satan bir moda evi kadar şıktır. Beyaz gömlekli, temiz tırnaklı, aydınlık gülüşlü satıcıları ve başları altın ayvası, gözleri mor buğulu mürdüm eriği kasadarlarıyla...

Telefon, daktilo, hesap makinesi bu manav dükkânının tabiî eşyasıdır. Aldığınız meyve, öyle bir kâğıda öyle bir hünerle sarılır ki ipek bağlı paket, elinizde bir yük değil, bir süs olur.

Königsalle'den her geçişimde önünde iç çekerek durulacak yeni bir vitrin keşfettim. O çatal takımları, o sofra eşyası, o salon süsleri... Yeninin güzelini Almanya'da seyrediniz. Bir pirinç şamdan gördüm, birbirini ortadan bölmüş yarım kavisler üstünde dört siyah mum boy atmış... Fiyatı mı?.. Büfenizin üstüne kuracağınız bu saltanat sadece seksen marktı: Resmî kurla elli altı lira... Turist döviziyle yüz on iki!

---

[4] Pier Lone. Bir çorap markası

CADDE

Bir terastan caddeyi seyrediyordum: Kadın geçiyor, erkek geçiyor, çocuk geçiyor. Hele otomobil, hele bisiklet, hele motosiklet, galiba yayalardan çok. Durun, size motorlu taşıt bolluğunu anlatacak bir ölçü vereyim: Saçlı sakallı papazlar bile iki tekerlek üstünde uçuyorlar!

Bir de futbolu haram ilan eden bizim vaiz efendileri düşününüz: Şeytan arabasına binmek mi?.. Neuzübillâh![5]

Sokakta genç var, ihtiyar var, kolunu yahut bacağını bir cephede bırakmış orta yaşlı var. Ama üç şey yok: Paçavra yok, sarsak yok, züppe yok.

Düsseldorf caddelerinde, yaralı avucunu merhametinize açmış dilenci göremezsiniz. Hangisi yama, hangisi kumaş, belirsiz olmuş, iplik iplik, düğüm düğüm kıyafet göremezsiniz. Hele balo fistanı, gece şapkasıyla küpelerini şıngırdatarak otobüs bekleyen sosyete maskarası hiç göremezsiniz!

Burada sokak, yalnız yürüyenler için. Kaldırım sohbetine hiç rastlamadım. Yalnız kaldırım sohbetine de değil, kaldırım satıcısına da… Ne küfeyi sırtlamış, teraziyi donatmış kirazcı, ne gaz tenekesine şişeleri doldurmuş gazozcu ne arabalı şerbetçi ne de naylon külottan bebelere takkeye kadar "top atan tüccarın malı"nı satan işportacı var...

Sokakta temizlik işçisine bile bir kere rastladım. Ellerinde lastik eldivenler, bir park kenarında, ağaçlardan dökülmüş beyaz yaprakları süpürüyordu. Burada caddeler geceleri temizleniyor. Sulayarak değil, süpürerek değil, şakır şakır yıkayarak...

Haa, bir şey daha yok: Yirmi yaşına kadar olan kızın çirkini ve otuz yaşını aşan kadının güzeli!.. On yıl içinde bir

---

[5] "Allah'a sığınırız" anlamında Arapça bir ifade.